

Huda jama je še naprej huda

Sedemdeset let od konca vojne, 25 let od plebiscita za Slovenijo, šest let od odprtja zapuščenega rudniškega rova

VANESSA ČOKL

Sedemdeset let od konca druge svetovne vojne, ki se je pri nas iztekla tudi v bratomorstvo neverjetnih razsežnosti in prav takšne krutosti, v zunajsodne poboje vojnih ujetnikov in civilistov, tudi žensk, tudi otrok, in šest let od odprtja Hude jame pri Laškem, ki se je potrdila za eno večjih tukajšnjih morišč in grobišč, je stanje, kakršno je bilo pred letom pa pred dvema. Še zmeraj vseh mrtvih niso rešili iz jame, posmrtni ostanki še vedno ležijo v plastičnih zabojčkih v provizorični kostnici, pravi predsednik komisije nekaj zadnjih vlad za prikrita grobišča **Jože Dežman**.

Dolg vseh vlad, ne glede na politično barvo, je Huda jama. Do morišča in grobišča v Barbarinem rovu, zapuščenem in zabetoniranem, so se v začetku marca 2009 prebili delavci Rudnika Trbovlje Hrastnik. Prebili so več kot 100 metrov dolgo zaporo iz več kot 400 kubičnih metrov zemlje, betona, opeke. Barbarin rov je bil domačinom znan, a politično zapovedan je bil molk. Kolikor je pričevanj, so nesrečnike v Hudo jama vozili maja in junija 1945, ponoči, zvezane so jih zmetali v jama in jo na koncu večkrat zabetonirali, zakamufilirali. Prva ocena pred šestimi leti je bila, da so rudarji odpri pot k več tisoč mrtvim v povojni zunajsodni moriji. Izkopanih jih je do danes šele 800, vseh naj bi bilo okrog 2000.

Spet enkrat se v hudojamskih jaških zdaj zaključujejo rudarska dela. Rudarji so jama odprli, potem je pa rudarska inšpekcija, kdaj tudi v sodelovanju s sodiščem, hudojamska pietetna dejanja prekinjala. Iz jame so vlekli mrtve, sodna medicina je opravila, kolikor je lahko. Pod črto je pa tako, da, kakor pravijo v Dežmanovi komisiji, Slovenija ne izpolnjuje svojih obveznosti ne po določbah mednarodne-

Barbarin rov je bil domačinom znan, a politično zapovedan je bil molk. (Sašo Bizjak)

*Dolg vseh vlad,
ne glede na
politično barvo,
je Huda jama*

ga prava ne po slovenskem zakonu o vojnih grobiščih in po zakonu o varstvu kulturne dediščine. Še huje. Po odkritju morišča in grobišča v rovu sv. Barbare pri Laškem je, tako Dežman, sistem urejanja zaradi oblastne blokade celo povsem razpadel! Pa ne da dela ni. Zadnja leta je bilo, predvsem na idealistični pogon posameznikov, odkritih, sondiranih, vnesenih na slovensko karto smrti več kot 600 lokacij prikritih grobišč in morišč!

Zdaj je v obtoku zakon o dostojnem pokopu. Pripravili so ga v NSi, da se "takšno nevzdržno stanje končno prekinе". Predlagani paragrafi, ki jih par-

lamentarne stranke še usklajujejo, so predvsem tehnični. Da se bolje uredijo evidentiranje grobišč, izkop žrtev, ravnanje s posmrtnimi ostanki ... Zakon ima tudi podporo Dežmanove komisije, vsebuje da standarde, s katerimi je prikrita morišča in grobišča treba raziskati, prekopati, urediti. Ker je to civilizacijsko. Ker sodi k narodovi spravi. Naša skupna dolžnost je, pravijo predlagatelji zakona. Še na eno obletnico spominjajo. Petindvajset let bo letos od odločitve za samostojno Slovenijo na plebiscitu. Dovolj simbolično je 2015, pravijo, da se končno in na dostojen način pokopljejo vsi mrtvi rojaki.